

Denna artikel är tagen ur boken ”*Storm över Skälderviken*” tryckt 1981 skriven av Gudrun Langenheim.

Valhall - Jordbruksidyll

I slutet på augusti 1930 kom några varma, ljuvliga sommardagar. På stranden plaskade några barn bland de stillsamma vågorna, och andra senkomna badare njöt i den varma sanden. Plötsligt steg hotande blåsvarta moln upp i norr. På en fräsande blixtnöje följde en våldsamt knall, och en mörk rökpelare steg upp över skogen. Valhall! ropade någon. Cyklarna kom fram, och snart stod vi uppe vid den brinnande gården. Mitt i skogen har den våldsamma elden redan lagt de stora byggnaderna i aska. Två brandkårer försökte begränsa elden. Några Skälderviksbor stod tyst och såg på. Man kunde inte göra mer. Någon frågade "hur är det att se sitt gamla hem brinna"? "Hemskt", blev svaret. Jag frös mitt i hettan.

Man lyckades rädda boningshuset, den stora fruktträdgården och trädgårdshuset. Enligt Nestor Hammarlund i boken "Från svunnen tid" skulle Stjernsvärd ha särskilt fäst sig vid farmen Valhall, som tidigare hörde samman med Kellie House och då kallades Ennesgården. När och varför detta namn byttes mot Valhall är okänt. Det kan tänkas att Stjernsvärd ville ha ett vackert namn på denna sköna plats, där han tänkt bygga och bo på ålderns dagar. Det blev aldrig så. Det blev vi och andra som kom efter honom, som fick njuta av den vackra parken och i den välplanerade fruktträdgården skörda frukterna av hans möda.

Vem var Stjernsvärd, har flera frågat mig. Jo, det var en märklig man, energisk, framsynt, ambitiös. Han föddes 1767 på Månstorps ryttarboställe (Månstorps gavlar) och övertog 1793 efter sin far Engeltofta säteri och i pengar små tillgångar och stora skulder. Från och med nu blev hans liv fullt av dramatiska händelser. Godset omfattade 8000 tunnland dels i Rebbelberga och Hjärnarps socknar och dels i Förslöv, nästan hela Barkåkra och dessutom Furuskogens hemman i Markaryd. Godset var stort som ett litet furstendöme men fattigt och eländigt med endast omkring 300 tunnland uppodlade vid huvudgården. Smågårdarna i byarna förde en hård kamp för tillvaron. De bok- och ekskogar som en gång växte på Ängelholmsslätten hade kalhuggits under både svenskt och danskt regemente. Nu bredde slätten ut sig med ljungevuxna kullar, små skogsdungar och träsk med vide och al. I norr stod Hallandsåsen vakt, i söder stupade landet mot flygsand och hav. Vem skulle mäta kuva och fostra denna vildvuxna och tovig skönhetslotten? Lotten hade fallit på majoren Carl Georg Stjernsvärd. Till en början plöjde han som vanligt sin jord med tråplog och oxar, satte sin potatis och sådde sin råg. Men snart märkte han, att skulle jorden någonsin ge sådan avkastning, att han kunde betala sina skulder, då behövdes andra metoder. Begåvad och målmedveten som han var, satte han nu igång med studier och resor till Danmark och England, där jordbruket sköttes på ett mera rationellt sätt. Lord Kellie hjälpte honom att få hit skickliga smeder och arbetsledare. En stor smedja i två våningar uppfördes, och här ekade snart hammarslagen, när nya plogar, tröskverk, sädesharpor, harvar och andra jordbruksredskap tillverkades. Det var liv och arbetsglädje, och efterhand som jorden odlades steg avkastningen och jorden gav härliga skördar. Men administrationen blev tungrodd, och Stjernsvärd började nu bebygga och bortarrendera en del av jorden. Det blev efterhand 19 stora sk farmer och 110 hus som byggdes. Valhall var den 9:e farmen enligt längden.

Med framgångarna följde, att nu var det Stjernsvärd som fick besök av många framstående män från både in- och utlandet. Bland dem var pomraren Ernst Moritz Arndt, som önskade godsets unge, raske och artige ägare, att hälsa, pengar och kredit aldrig måtte fattas honom. Men det var just vad som skedde.

Farmemas uppodling och bebyggande, det med stora svårigheter genomförda enskiftet och därtill ekonomisk kris och jordbrukskris m m försämrade Stjernsvärds ekonomi, så att han tvingades lämna Engeltofta. Kung Carl XIV Johan köpte godset 1819 och behöll det till sin död 1844.

Stjernsvärd flyttade till Pilshult och arbetade även där för jordbrukets reformering och enskiftets genomförande. Han dog i Stockholm 1825.

Det första officiella erkännandet av Stjernsvärds pionjärbete kom först 1855, då Kristianstads läns Hushållningssällskap reste minnesstenen vid Nådala.

Själv hade han rest en annan minnesvärd, som består i att på knappa 30 år förvandla obrukat land till en kulturbygd, där vetet står rakt och grönt på försommaren och rapsen lyser gul kring gårdarna.

Letar man bland människor och händelser i och omkring Skälderviken i nutid och ungefär 150 år tillbaka möter man ofta namnen Stjernsvärd och Langenheim. Och plötsligt kan man upptäcka, att dessa båda odlare i flera avseenden är samma andas barn. Energiska och framsynta sparar de aldrig varken tid, krafter eller pengar, när det gäller nya ideer inom jordbruket, vilka kan vara till gagn för både land och samhälle. Och då är det naturligtvis fråga om odling, undervisning, hushållningssällskap och nya maskiner och redskap. Båda var också påverkade av Bjäre härads sköna och egendomliga natur.

Nu ligger mycket av Barkåkras bästa jord under flygets asfaltbanor, parken på Valhall har intagits av kaserner och hangarer, den gamla bostaden är officersmäss, och över oss dånar flyg och helikoptrar.

När det brann på Valhall, hade vi för länge sedan flyttat därifrån. 1913 blev min far svensk lantbruksattaché i Berlin och reste därmed till ett större och vidare arbetsfält. 1916 sålde han gården till en dansk godsägare, som hette Brask, och denne i sin tur sålde den till ett sk konsortium av intressenter från Skälderviken och Ängelholm. Valhall styckades i små egnahem. Det var den tidens ide, som nu åter fått vika för Stjernsvärds tanke, att större enheter ger större odlingsresultat.

1914 blev det krig. Uppgiften att bevaka det svenska jordbrukets intressen utomlands blev naturligtvis mera invecklad men också mer betydelsefull. Mat skulle vi alla ha. Och att skaffa de fattiga svenska småbrukarna rimliga priser på konstgödsel blev bl a en levande detektivroman.

1914-15 byggdes Thorshall, som under många år blev en fast punkt i världen för oss själva och flera andra. Liksom på Valhall var det arkitekt Andersson från Helsingborg som ritade. Pappa kom hem så ofta han kunde, och efter pensioneringen stannade han för gott i Skälderviken. Här dog han 1953 90 år gammal.